

Moneta falsa et alia- pieniądz w kryzysie w bizantyńskim Egipcie na przykładzie "Marei"/Filoksenite

Spośród 8500 monet odkrytych w ramach polskich badań na bizantyńskim stanowisku „Marea”/Filoksenite w Egipcie monety bizantyńskie stanowią 20 procent. Wśród nich występują monety nieregularne, czyli wszelkiego rodzaju imitacje, odlewane kopie, monety kontramarkowane i hybrydy. Znaleźiska te świadczą o kryzysie ekonomicznym w jakim znalazło się Cesarstwo Bizantyńskie pod koniec VI i w pierwszej połowie VII w. Problem monet nieregularnych nie został dotąd dokładniej poznany, co pozostawia istotną lukę w badaniach nad bizantyńską ekonomią, niszę tę poniższy projekt zamierza wypełnić.

W przypadku monet nieregularnych we wczesnym okresie bizantyńskim najczęściej używa się terminu *imitacji*. Natomiast w przypadku znalezisk z Egiptu termin ten jest niewystarczający. Obok rzeczywistych imitacji, czyli monet naśladujących oficjalny pieniądz bizantyński pojawiają się także kopie monet produkowane w formach odlewniczych. Ponadto lokalne władze zdając sobie sprawę z niedostatku pieniądza zdawkowego, decydowały się na różne przedsięwzięcia takie jak nabijanie na starych monetach nowych stempli, bądź na ich kontramarkowaniu. Wszystkie te typy odnaleziono podczas badań w „Marei”/ Filoksenite.

Zatem w ramach projektu na wstępie należy podzielić monety nieregularne z uwagi na cztery cechy: metoda produkcji, metrologia, styl i legalność. Do produkcji monet wykorzystywano dwie techniki: wybijanie oraz odlewanie. Jeśli natomiast chodzi o wagę i średnicę, to zdarzają się zarówno monety nieregularne nie odbiegające metrologicznie od pierwowzorów, jak i te o zredukowanej wadze i wymiarach. W przypadku stylu możemy mówić o egzemplarza bezpośrednio skopiowanych z oficjalnych monet jak i tych jedynie na nich stylizowanych na nich, których stopień podobieństwa mógł być bardzo różny. Wreszcie jeśli chodzi o legalność monet to obok ewidentnych fałszerstw, takich jak np. odlewane kopie czy imitacje, pojawiały się również monety kontramarkowane bądź ponownie wybijane przez lokalne władze w Aleksandrii. Za pomocą tych czterech cech udało się wstępnie określić trzy grupy monet nieregularnych.

1. Wybijane imitacje oficjalnych monet, które zazwyczaj nie różnią się wagą czy średnicą. Przedstawione wizerunki są uproszczone, a litery są nieczytelne bądź błędnie napisane.
2. Kopie odlewane o zredukowanej wadze i średnicy. Widoczne są na nich pozostałości kanalików odlewniczych powstałych w procesie produkcyjnym.
3. Oficjalne monety, które następnie modyfikowano poprzez dodawanie kontramarek, lub poddawano ponownemu wybiciu.

Różnorodność powyższych kategorii świadczy o zróżnicowanych sposobach na walkę z niedoborem pieniądza zdawkowego. Co wyzwała pytania badawcze o okoliczności powstania i chronologię monet nieregularnych. Następnie o to czy nieregularne monety były powszechnie akceptowane a ich produkcja była ścigana przez władze. Ten projekt poprzez analizę monet z „Marei”/ Filoksenite zamierza odpowiedzieć.

W ramach projektu zostano przeprowadzone badania numizmatyczne i metalograficzne nieregularnych monet odkrytych w „Marei”/Filoksenite. Osiągnięte wyniki zostaną porównane z materiałem archeologicznym pochodzącym z innych stanowisk i regionów Cesarstwa Bizantyńskiego. Jest to pierwszy projekt, w którym zostanie podjęta próba klasyfikacji nieregularnych monet bizantyńskich z Egiptu.